

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Totalförsvarslagstiftningens historik och framtida behov

Tre delar

1. Lagstiftningens historiska utveckling 1900–2025
2. Nuvarande totalförsvarslagstiftning i ljuset av krisjuridiken som helhet
3. Behov för framtiden

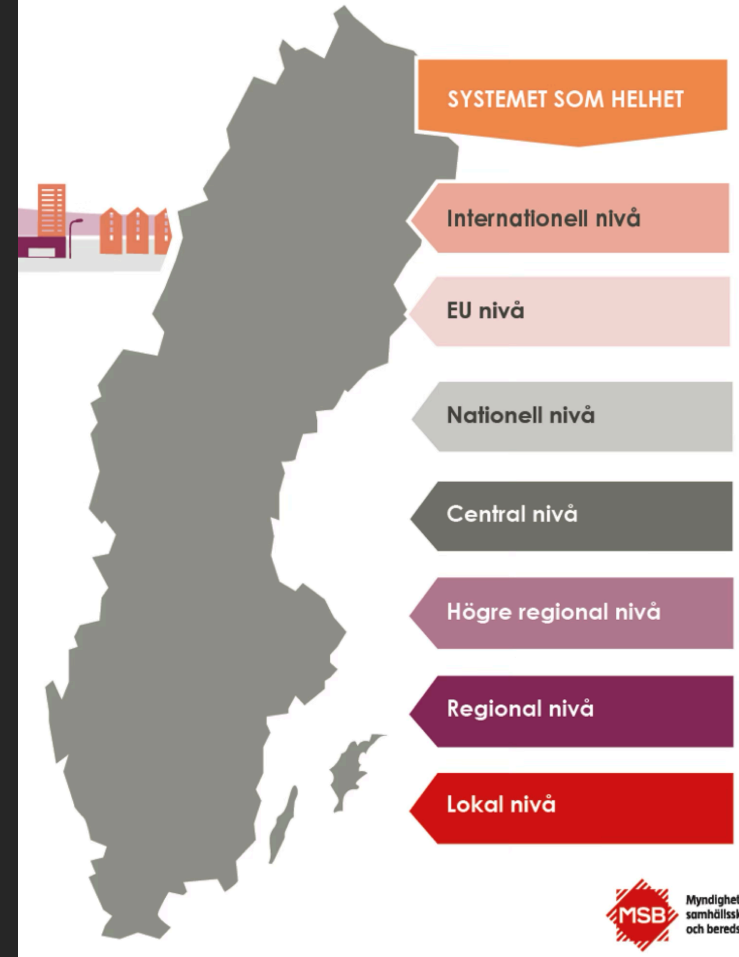
Rättsliga förutsättningar för samhällsskydd och beredskap

- Forskningsprojekt 2020-2025, finansierat av MSB
- Undersöker lagstiftning på nationell, regional (europeisk), och internationell nivå
- Komplex bild och rörligt fält

Regleringsnivåer

- Folkrätt / internationell rätt
 - Krigets lagar
 - Konventioner
 - NATO
- Europeisk reglering
 - Europakonventionen
 - Europarådet
- Nordisk nivå?
- Svensk inhemsk reglering

Krisjuridik

- Tre områden av reglering
 - Höjd beredskap
 - Fredstida kriser
 - Olyckor

Före världskrigen

- Medeltida brandlagar
- 1800-talet
 - Epidemier och smittor
- **Reglering av försvaret**
 - Indelningsverket

Första världskriget och mellankrigstiden

- Brandförsvaret
- Epidemilag, bankkras 1921-22, Ådalen 1931
- **Civilförsvarets framväxt under Första världskriget**
 - Luftskydd
 - Folkförsörjning
 - Utomhusvarningar 1931
 - Lager av varor
 - Nedrustning

Andra världskriget

- **Brandförsvarets roll i civilförsvaret**
 - relationen fredstida krishantering/civilt försvar
- **Fullmaktslagstiftning**
 - förfogande, varureglering, ransonering, valutareglering, utrikeshandel, sjöfart, försäkringsväsendet, prisreglering, hyresreglering, arbetsmarknad, tjänsteplikt, betalningar och bankväsende
- **Krigsinstruktioner och administrativ fullmaktslag**

OM KRIGET KOMMER

VÄGLEDNING FÖR RIKETS MEDBORGARE
I HÄNDELSE AV KRIG

Efterkrigstiden och kalla kriget

- 1945– krigsorganisation blir försvarsorganisation
- Ett stort antal fredstida kriser och händelser
- **Civila försvaret**
 - civilområden, civilbefälhavare
 - civilförsvarslag (1960:74)
 - lag (1960:513) om beredskapstillstånd
 - lag (1964:63) om kommunal beredskap
 - successiva reformer 1960–90-tal
 - 1986: Viktigt meddelande till allmänheten (VMA)
 - 1994 flyttas civilt försvar till kommunerna

... Efterkrigstiden och kalla kriget

- Fullmaktslagstiftningen permanentas och reformeras vid olika tillfällen
 - lapptäcke av regler
 - organiseringen förändras, men inte alla regler
- Totalförsvarstanken dominerande
 - men övergång från *organisation* till *verksamheter*
- 15 kap. regeringsformen (1974)
 - krig, krigsfara, utomordentliga händelser ...

Kalla krigets slut

- Berlinmurens fall 1989, Sovjetunionen 1991
- **Civilt försvar avvecklades**
 - Civilbefälhavare, beredskapspolis, K-företag, beredskapslager,
- **1994: Medlemsskap i Partnerskap för fred, Försvarsmakten blir central myndighet**
 - lag (1994:1720) om civilt försvar
 - lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt
- **1996 års försvarsbeslut utifrån förbättrat säkerhetsläge och nedrustning i tidigare Warszawapakten:**
 - att med ”utgångspunkt från en vidgad säkerhetssyn skall en helhetssyn prägla samhällets satsningar och åtgärder för att förebygga och hantera hot och risker i såväl fred som krig”

11 sep. 2001 – 2015

- lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO)
- terrorism: fredstida kris eller väpnat angrepp?
 - bombdåden i Stockholm 2010, Utøya 2011
 - terrordåden på Drottninggatan i Stockholm 2017
- Ny smittskyddslag (2004:168)
- "Samhällets krisberedskap"
 - Krisberedskapsmyndigheten 2002, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) 2009–

11 sep. 2001 – 2015

- lagen (2002:833) om extraordinära händelser i fredstid – ersattes av lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH)
- fredstida krisberedskap istället för civilt försvar
- Sårbarhets- och säkerhetsutredningens betänkande Säkerhet i en ny tid (SOU 2001:4) menade att bl.a. lagstiftningen brast

2015 – idag

- ”Strategiska pausen” avslutas – återuppbyggnad av totalförsvaret, integration av fredstida krishantering och totalförsvaret
- Fullmaktslagstiftningen kvarstår i allt väsentligt som den gjort sedan Kalla kriget

2. Nuvarande totalförsvarslagstiftning i ljuset av krisjuridiken

- Successivt ökad komplexitet i samhället, och därmed i organiseringen av krishanteringen och regleringen av densamma.
- Nuvarande totalförsvarslagstiftning baserad på
 - 1) Andra världskriget
 - 2) Kalla kriget

TOTALFÖRSVARETS FÖRFATTNINGS- HANDBOK

2024-2025

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

3. Behov för framtiden

- Författningsberedskapen behöver stärkas
– många parallella utredningar, stora behov
- Konstitutionella frågor behöver utredas
- Vägval kring den exekutiva makten visavi riksdagens centrala roll
- EU-perspektivet måste in i krisjuridiken
- Ett samordnande, långsiktigt beredningsarbete? Behov av en “Författningsberedskapsberedning”

**Om krisen eller
kriget kommer**

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Tack!

lawsocietyextraordinary.net

tormod.otter.johansen@law.gu.se